

Az Agrárgazdasági Tanács
állásfoglalása

**a 2005. évi XXVIII. Törvénnyel módosított 1997. évi CXIV. Törvény alapján az
agrárgazdaság 2006. évi helyzetéről
készült jelentéshez**

Budapest, 2007. szeptember 12.

Az Európai Unió tagországai többségi gyakorlatának megfelelően, a 2005. évi XXVIII. Törvénnyel módosított 1997. évi CXIV. Törvény 2.§-a hazánkban is kötelezően írja elő, hogy a Kormány a földművelésügyi miniszter útján évente számoljon be az országgyűlésnek az agrárgazdaság helyzetéről, a mezőgazdasági termelők jövedelemviszonyairól, a főbb agrárpolitikai célok megvalósulásáról, a tett intézkedésekről, valamint a költségvetési támogatások felhasználásáról. A hivatkozott törvény 9.§-a **az Agrárgazdasági Tanácsot** véleményező és javaslattevő szereppel ruházza fel. Ebből a felhatalmazásból adódóan a Tanács megvitatta a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium által készített **beszámolót**, és azt **a kiegészítésekkel elfogadja**. Támogatja, hogy az FVM minisztere az Országgyűlés plenáris ülése elé terjessze.

A Tanács véleménye szerint a beszámoló az agrárgazdaság 2006. évi teljesítményeiről objektív és valós képet mutat. A beszámoló magában foglal minden olyan információt, amely az agrárgazdaság 2006. évi folyamatainak ismertetéséhez és nemzetgazdasági szerepének megítéléséhez szükséges. **A Tanács szomorúnak tartja, hogy** a világpiacon változásoknak és a külföldről származó áruk versenyének egyre inkább kitett hazai agrárszektor szereplői között – bár egyes területeken kisebb közeledés megfigyelhető volt – **az elmúlt évben sem alakult ki egyetértés az olyan fontos agrárpolitikai kérdésekben**, mint a birtokpolitika, a piacvédelem, illetve egyes támogatási célkitűzések.

Az ország társadalmában és gazdaságában megfigyelhető **morális problémák az agrárgazdaságra is hatnak**. A fekete és szürke gazdaság relatíve nagy súlya, ennek elemeként a számla nélküli kereskedelem, a laza szerződéses fegyelem, a mezei kultúrákat és az állatállományt érintő lopások, az erdők illegális kitermelése mind-mind olyan hatás vált ki, amely akadályozza az ágazat fejlődését.

A Tanács lényegesnek tartja, hogy a 2006. év volt az első év, ami a csatlakozás utáni első teljes évvel összevethető. Ez lehetőséget biztosított arra, hogy az agrárgazdasági folyamatokról és az EU-csatlakozás hatásairól az eddigieknél átfogóbb, pontosabb képet kapjunk.

Az EU-csatlakozást követő átmeneti bizonytalanság után 2006-ban ***a támogatások kifizetése és a piacsabályozási beavatkozások is rendben zajlottak***. A korábbi tapasztalatok felhasználásával megalapozottabban – bár közel sem viták nélkül – folyik az új támogatási rendszerre (SPS) való áttérés előkészítése. A jelentős előrelépés ellenére, továbbra is kiemelt feladat a logisztikai rendszerek fejlesztése, valamint a termékpályák szervezettségének és koncentráltságának fokozása, a magyar agrárgazdaság versenyképességének javítása érdekében. A korábban meghatározott irányelveknek megfelelően, főleg a magas szállítási költségek okozta versenyhátrány mérséklése céljából, folytatni kell a logisztikai fejlesztéseket, és a termelési szerkezet kevésbé szállításigényes átalakítását, a helyi feldolgozás arányának növelését. Ezt a célt szolgálták a hazai alapanyagokat feldolgozó bioüzemanyag-gyártás megteremtésére tett előkészületek.

A Tanács álláspontja szerint ***a magyar agrárgazdaság fontos nemzetgazdasági és társadalmi szerepet tölt be***. A gazdálkodók és a fogyasztók környezettudatos szemlélete erősödik, és egyre nagyobb igényeket támasztanak az élelmiszerek minőségével, biztonságával szemben is. A termelők élnek a különböző pályázati lehetőségekkel. A pozitív változások azonban még csak mérsékeltek, de nem szüntették meg az agrárgazdaság alapvető gondjait. ***A termelési, kereskedelmi, pénzügyi és jövedelmi folyamatok a javuló tendencia ellenére még mindig problémákkal terheltek***, ágazatonként más és más jellemzőket, több esetben instabilitást mutatnak. Az agrárgazdaság szereplői egyszerre kénytelenek szembenézni a termés mennyiségek nagyarányú ingadozásával, az időről időre kialakuló piaci zavarokkal, vagy az agrártermékek inputanyagokhoz viszonyított leértékelődésével, az esetenként „elszaladó” árakkal.

Az agrárpiacok tekintetében (is) rohamosan változó világban már 2006-ban is egyre gyakoribbá vált a minőségi árualap hiánya. Ennek következtében nem tudtuk kihasználni a kedvező exportpiaci lehetőségeket, vagy – a belföld ellátása érdekében – importra szorultunk olyan termékek-termékcsoporthoz, mint a setés, a marhahús, a tej, a zöldség és a gyümölcs.

A hazai agrárgazdaság a GDP-hez való hozzájárulásnál jóval jelentősebb gazdasági szektora a nemzetgazdaságnak. A Tanács megállapítja, hogy a mezőgazdasági GDP aránya a nemzetgazdasági GDP-n belül 2006-ban előzetes adatok szerint 3,7%-ot tett ki, vagyis a megelőző évhez képest változatlan maradt. Bár a mezőgazdaság GDP termelése az időjárás és a gyakran változó piaci viszonyok függvényében évről évre ingadozik, tudomásul kell venni, hogy hosszabb távon az ágazat nemzetgazdasági GDP-hez való hozzájárulása csökken.

A Tanács rámutat arra, hogy a 3,7%-os mérték csak a mezőgazdasági alapanyag termelés részesedése, amihez az élelmiszeripar teljesítménye további 3-4 százalékpontot tesz hozzá. A fejlett országokban az alapanyag-termelésről fokozatosan áthelyeződött a hangsúly a szélesebb értelemben vett agrárgazdaságra, ***az agrobizniszre***, a mezőgazdaság termelést megelőző, illetve követő fázisaira. Az így számított ***GDP részesedés a 12-13 százalékot is elérheti.***

Az ágazat ***társadalmi szerepe gazdasági jelentőségénél is nagyobb.*** Az ország biztonságos és egészséges élelmiszerrel való ellátásán kívül munkát és megélhetést biztosít a rendszerváltás után nehéz helyzetbe került vidéki lakosság egy részének. Emellett a vidék fejlesztésére további, ma még kihasználatlan lehetőségeket is magában rejt. A környezet védelme, az ország területének kultúrált állapotban tartása sem képzelhető el az ágazat meghatározó közreműködése nélkül.

Az erdőgazdálkodás anyagi teljesítményét és ***az erdő*** vagyoni értékét, valamint annak hozadékát sokszorosan meghaladja az ***immateriális érték, amelyet az erdő a társadalom egészének szolgálatában betölt sokirányú védelmi és közjóléti funkcióin keresztül.*** Fontos, hogy ezzel a hatalmas értékkel jól gazdálkodjunk.

Az agrárgazdaság fokozatosan növekvő szerepet játszik az energiatermelésben is. ***A biodízel és a bioetanol előállítása, a biomassza energetikai célú hasznosítása a jövőben új kihívásokat jelent, egyúttal nagyobb stabilitást adhat az ágazatnak.*** Az Agrárgazdasági Tanács azonban két kérdéskörre hangsúlyosan fel kívánja hívni a figyelmet. Egyrészt, a biodízelt és a bioetanolt előállító „tervezett” beruházások messze meghaladják az ország alapanyag termelő képességét, ezért állami

segítséggel nem szabad támogatni a felesleges kapacitások létrejöttét. Másrészt, a Nemzeti Energia Program részeként bioenergetikai programot célszerű kidolgozni, amelyben a lehetőségek feltárásán belül meghatározásra kerülnek a bioenergia reális környezetvédelmi, gazdaságossági, piaci és nemzetbiztonsági paraméterei, más – különösen az állattenyésztési – agrárágazatokra gyakorolt hatásaival együtt

A mezőgazdasági termékek 2006. évi folyó áron számított bruttó kibocsátása 5,9%-kal meghaladta az előző évit. Ez főleg a magasabb árak következménye, hiszen a kibocsátás volumene ebben az időszakban 3%-kal csökkent. Az állattenyésztés teljesítménye 4,5%-kal, a növénytermesztésé pedig ennél is jelentősebben, 7,3%-kal bővült folyó áron. Meg kell azonban jegyezni, hogy a 2004-es, kiemelkedően jó terméseredményű év után a jelenleg viszonyítási alapot képező 2005. év szerényebb teljesítményt produkált.

A kedvezőbb hozamok miatt a növénytermesztés aránya a mezőgazdasági termékek bruttó kibocsátásából 2006-ban újra emelkedett, az előző évi 55% után 55,7%-ot ért el. Ezzel párhuzamosan mérséklődött az állattenyésztés aránya 36,6%-ról 36,2%-ra. Különösen riasztó volt az abrakfogyasztó állattenyésztési ágazatok – sertés, baromfi – helyzete. 2006-ban az indokoltnál jóval több gazdaság volt kénytelen felszámolni e kritikus ágazatait, vagy szűnt meg ezek miatt. Az elkövetkező évek egyik fontos *kormányzati feladata a növénytermesztés és az állattenyésztés súlyának közelítése, az agrártermelés fenntartható szerkezetének helyreállítása.*

A Tanács felhívja a figyelmet a mezőgazdasági termékek termelői árának 2006-ban bekövetkezett jelentős, átlagosan 10,6%-os emelkedésére. A felértékelődés legnagyobbbrészt a gabonafélék 24%-os áremelkedése miatt következett be, aminek háttérében a kevesebb hazai termés és a világ bioetanol termelésének felfutása miatti növekvő felhasználás áll. Az árnövekedés az egész mezőgazdaságra jellemző volt, a tej kivételével minden fontos termékcsoporthoz magasabb árak alakultak ki. A mezőgazdasági ráfordítások árszínvonala is nőtt, 2006-ban 5,7%-kal volt magasabb, mint az előző évben. A mezőgazdasági célú

beruházási javak árszínvonala pedig 6,6%-kal emelkedett. *Az agrárrolló mutatója 104,6 volt 2006-ban, vagyis a mezőgazdasági termelők jövedelmi helyzete – árhatás következtében is – érzékelhetően javult.*

A mezőgazdaságban a 2006. évben átlagban *190,8 ezer főt foglalkoztattak*, ami a nemzetgazdasági összes foglalkoztatottak 4,9%-át teszi ki. Ez a megelőző évhez képest több mint 3 ezer fő részére jelentette munkahelyének elvesztését. A mezőgazdaságban azonban továbbra is jellemző *a nem fizetett (családi) munkaerő* felhasználása, ami a foglalkoztatási statisztikában nem szerepel. A nem fizetett mezőgazdasági munkaerő-felhasználás is csökkent 2006-ban, de jóval kisebb ütemben, mint a fizetett munka mennyisége.

Az agrárnépesség kereseti viszonyai javultak, mégis egyre inkább elmaradnak a társadalom egészéhez képest. A mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, vadgazdálkodásban és halászatban alkalmazásban állók nettó átlagkeresete 2006-ban *a nemzetgazdasági átlag alig 65%-át érte csak el.* Ennek alapján az Agrárgazdasági Tanács megállapítja, hogy *nem teljesülnek az agrárgazdaság fejlesztéséről szóló törvényben leírt arányos munkajövedelemre vonatkozó kritériumok.*

Magyarországon nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő a mezőgazdasági hasznosításra alkalmas földterület aránya, ami kiváló minőségével is kitűnik az összevetésből. A foganatosított intézkedések hatására 2006-ban *csökkent a hasznosítatlanul hagyott területek aránya.* Ugyanakkor megfigyelhető, hogy jelentősen *emelkedik a termelésből való végleges földkivonás.* Ez kétségtelenül a fokozott ütemű útépítéssel, az infrastruktúra fejlesztésével magyarázható, ami az ország fejlődése érdekében megkerülhetetlen. Az Agrárgazdasági Tanács ugyanakkor felhívja arra a figyelmet, hogy *a korábinál sokkal inkább tekintettel kell lenni a jó minőségű termőterületek megőrzésére,* lehetőség szerint a gyengébb termőterületeken kell az infrastruktúra fejlesztéseket magvalósítani.

A mezőgazdasági termelés és felvásárlás 2006. évi alakulását az alábbiak jellemzik:

- 2006-ban tovább csökkentek a jelentősebb növényi termékek terméseredményei.
- A szántóföldi növénytermesztés vetésszerkezete hasonlóan alakult az előző évihez. A szántóterület közel kétharmadán gabonát termesztettek.
- Búzából 4,4 millió tonnát takarítottak be. A termésátlag 4070 kg/ha volt, amely a 2005. évinél 10%-kal kevesebb. Az évjárat minősége azonban kiváló volt. A kukorica terméseredménye nem érte el a 2005. évi rekordtermést, de még így is 15%-kal meghaladta a 2001-2005-ös évek átlagát.
- A cukorrépa betakarított területe az előző évinél 24%-kal volt kisebb. A termésmennyiség 30%-os visszaeséséhez azonban az alacsonyabb (52410 kg/ha-os) hozamok is hozzájárultak. Napraforgóból a 2005. évihez képest 5%-kal nagyobb területről, 1,2 millió tonnát takarítottak be.
- Zöldségféléket a megelőző évinél nagyobb területen termeltek és az össztermés is meghaladta a 2005. évi szintet. A betakarított gyümölcstermés több mint 130 ezer tonnával növekedett az előző évihez képest. Szőlőből 47 ezer tonnával több termést takarítottak be. A leszüretelt szőlő minősége és az abból előállított bor évjárata rendkívül jó volt.
- Az állattenyésztés visszaesése a 2006. évben jelentősen mérséklődött a korábbi időszakhoz képest, de pozitív fordulat nem következett be. A szarvasmarha-, a juh- és a tyúkfélék állománya tovább csökkent. A sertésállomány 4 milliós egyedszám körül stabilizálódni látszik.
- Bár a kevésbé felkészült, nem elég hatékonyan, vagy nem megfelelő minőségben termelők folyamatosan teret veszítenek, még mindig hatalmas különbségek jellemzik a gazdaságokat. Méretüket, felszereltségüket, eredményességüket és versenyképességüket tekintve nagyban különböző gazdaságok működnek egymás mellett.

Az ágazat jövedelem viszonyai 2006-ban erőteljesen javultak. A mezőgazdasági vállalkozások adózás előtti eredménye 71 milliárd forint volt, ami 2005-höz képest több mint 50%-os emelkedést jelent. Figyelemre méltó, hogy ez az érték az EU csatlakozás évében még csak 19,5 milliárd forint volt, tehát az adózás előtti eredmény két év alatt, 3,5-szeresére ugrott. Az adózás előtti eredmény 50%-ot meghaladó növekedésében a terméseredmények és a hatékonyság javulása is szerepet játszott. Az Agrárgazdasági Tanács azonban rámutat arra is, hogy a pozitív változás alapvetően a támogatások növekedésének és egyszeri hatásnak, a szövetkezeti üzletrészek térítésmentes átvételének és közösségi alapba helyezésének tulajdonítható. A tesztüzemi adatokból arra lehet következtetni, hogy az egyéni és családi gazdaságok adózás előtti jövedelme nagyságrendileg elérte a társas gazdálkodókét.

Az EU alapokból és a központi költségvetésből rendelkezésre álló 2006. évi előirányzatok terhére, valamint az EU által közvetlenül térített egységes területalapú támogatás 2005. évi keretének felhasználásával **2006. év végéig összesen 429,6 milliárd Ft támogatás került kifizetésre**, ami a 2005. évit közel 20 milliárd Ft-tal haladta meg. Az Agrárgazdasági Tanács megállapítja, hogy **a kormány – a 2005. évi költségvetési törvényben rögzített nemzeti agrártámogatás bázisán – biztosította a nemzeti agrártámogatások reálértékének megőrzését.** Ugyanakkor felhívja a figyelmet arra az igényre, hogy a támogatások transzparenciájának biztosítása és a hasznosulás nyomon követése érdekében **az agrárkormányzat mielőbb alakítson ki és működtessen támogatás monitoring rendszert.**

A nemzetgazdaság más ágazataihoz képest, a mezőgazdaságban – több év átlagában – alacsony a jövedelmezőség, ezért a befektetők számára továbbra sem eléggé vonzó az agrárágazat. Az elmúlt néhány évben **a mezőgazdaság beruházásai** hullámzó képet mutattak, **2006-ban 14%-kal estek vissza** az előző évi – nem túl kiemelkedő – bázishoz képest.

Az élelmiszeripar 2006. évi teljesítménye 1%-kal haladta meg a 2005. évit. Ez már javulást jelent a 2003-tól kezdődő időszakhoz képest, amikor tartósan

visszaesett az élelmiszeripari termelés és a belföldi értékesítés. A különböző szakágazatok között azonban – elsősorban a jövedelmezőség tekintetében – nagyok az eltérések. Az erősödő versenyben – többek között az import növekedése miatt – számos vállalkozás veszített piacot, illetve lett veszteséges. **Figyelmeztető, hogy több nagy élelmiszeripari cég felhagyott a magyarországi termékelőállításal,** és más országba helyezte át tevékenységét.

2006-ban a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek kivitelének értéke 3650 millió euró, behozataluké 2656 millió euró volt. Az export 9,8%-kal, az import 10,3%-kal nőtt a megelőző évhez képest. A mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek **külkereskedelmi** forgalmának többlete 2002-ben csökkenni kezdett, s ez a folyamat a csatlakozást követő első két évben felerősödött. Különösen kedvezőnek ítéltető, hogy a csökkenés 2006-ban megállt, az **egyenleg 8,6%-kal 995 millió euróra nőtt.**

A néhány fontos termékpályát jellemző minőségi árualap hiány ellenére a Tanács figyelmeztet arra, hogy az Unió piacvédelmének a WTO követelményeknek megfelelő liberalizálása az értékesítési nehézségeket a következő években felerősítheti. A versenyképesség a felvásárlási árak csökkenését okozhatja, ami az alacsony minőséget előállító, illetve kevésbé hatékonyan termelő gazdálkodók, valamint a hazai viszonyok között kevésbé gazdaságosan termelhető termékek ellehetetlenülésével járhat.

Az Agrárgazdasági Tanács álláspontja szerint – valamennyi tényezőt figyelembe véve – **2006. évben folytatódott az ágazat lassú stabilizációja.** Felhívja ugyanakkor a figyelmet arra, hogy a 2006. évi viszonylag kedvező pénzügyi eredmények és lassú stabilizálódás mögött **súlyos strukturális feszültségek** is rejlenek. Az agrárgazdaság további megerősítése, a gazdasági és ökológiai kockázatok mérséklése érdekében teendő intézkedések közül a Tanács az alábbiakat emeli ki:

1. **Érdekünkben áll az agrárökológiai potenciál jelenleginél lényegesen jobb, a piaci lehetőségekkel összhangban lévő kihasználása.** Ez csak akkor

valósítható meg, ha a termékpálya egészére értelmezett versenyképesség érdemben javul. Ehhez forrásokra van szükség, életképes üzemi méreteket kell teremteni. Az ezt célzó intézkedéseknek egyszerre kell jól szolgálniuk az ökológiai, az ökonómiai és a társadalmi követelményeket!

2. A magyar mezőgazdaság nemzetgazdasági szerepe, főbb makrogazdasági mutatói az európai mezőnybe illeszkednek, de a területegységre jutó **jövedelem-termelésben lemaradásunk** még mindig riasztóan **nagy**. Az Unió lehetőségei és szabályozási keretei közt, **fejlesztési és támogatási politikánkban a hozzáadott érték növelését ajánljuk prioritásnak tekinteni**.
3. Mint évek óta, most is indokolt felvetni, hogy **erősíteni kell az agrár-innovációs tevékenységet**, a szaktanácsadást, a szakoktatást, a felsőoktatást (beleértve az ehhez kapcsolódó gyakorlati képzést), a kutatást. Az Agrárgazdasági Tanács határozott véleménye, hogy **nem lenne szabad – veszélyeztetve a rendelkezésre álló szellemi kapacitásokat – csökkenteni a kutatási területek számát és a támogatások mértékét, sőt jelentősen növelni kell azt. A felsőoktatásban mennyiségi és – különösen – minőségi fejlesztésre van szükség** az agrárgazdaság képzettségi szintjének emelése érdekében. Ugyanakkor a szakoktatás színvonala és struktúrája gyakorlat orientált reformra szorul.
4. **Elkerülhetetlen** a növénytermesztés és az állattenyésztés megbomlott egyensúlyának helyreállítása, **az állattenyésztés piacorientált fejlesztése**. Megfelelő színvonalú, és összetételű állattenyésztés nélkül sem a népességmegtartás, sem pedig a környezet kultúrállapotban való megőrzése nem oldható meg. Erre a szempontra figyelemmel kell lenni az uniós és a nemzeti források felhasználását szabályozó programok összeállítása során.
5. Kiszámítható, lehetőleg megegyezéseken alapuló agrárpolitikára, **gyors és megalapozott irányítási döntésekre van szükség!** A halogatott döntések a termelők felkészülését, alkalmazkodását is nehezítik. Sürgető egy olyan földbirtok-politika megalkotása, amely felkészül az uniós földforgalmi

előírások korlátozások nélküli alkalmazására, az ebből adódó kihívások kezelésére. Mielőbb végleges döntéseket kellene hozni az SPS bevezetésének konkrét szabályairól, és meg kell ismertetni a gazdatársadalmat ennek részleteivel.

6. Az Agrárgazdasági Tanács megérte és elfogadja a mezőgazdaság 2006. évi 14%-os beruházási volumencsökkenésének magyarázatát. Felhívja ugyanakkor a figyelmet arra, hogy a 2007-2013. évi **támogatási lehetőségeket maximálisan ki kell használni** az ágazat versenyképességének javítása érdekében. Látni kell azt is, hogy versenyképességi hátrányaink nem csupán a termelés területén vannak. **Piaci pozícióink erősítésének igénye elengedhetetlenné teszi az értékesítés logisztikai rendszerének fejlesztését.**
7. A termelők egzisztenciális biztonságának javítása, piaci pozícióik erősítése, valamint versenyképességük növelése megköveteli **a különböző típusú termelői szerveződések** létrejöttét, működési peremfeltételeinek (jogi, szaktanácsadási, igazgatási, pénzügyi, infrastrukturális stb.) **támogatását.** Oktatással, szakképzéssel és információközvetítéssel erősíteni kell a termelőkben a termelői szerveződések elfogadottságát.
8. Az Agrárgazdasági Tanács évről évre kiemeli, hogy az ágazat társadalmi érdekérvényesítése érdekében szoros **együtműködésre van szükség** a mezőgazdasági érdekképviseleti- és más civil szervezetek között, valamint e szervezetek és a kormányzat szervei között. **Összehangolt lobbitevékenységet kell folytatni Brüsszelben** is az ágazat érdekeinek érvényesítése érdekében.
9. Az EU tagságból következően az agrárirányítás rövid idő alatt gyökeres átalakításon esett át. A Tanács elismeri, hogy az elmúlt évben is **több olyan lépés történt, amelyek jól működő, ügyfélbarát rendszer kialakulása felé mutatnak.** Az elkövetkező években azonban nem újabb átszervezésekre, hanem konszolidációra, a munka minőségét javító fejlesztésekre van szükség főleg az információs rendszerek és a humán erőforrások javítása érdekében.

10. A nemzetközi és a hazai piacokon bekövetkezett állategészségügyi és élelmiszerbiztonsági problémák felhívják a figyelmet a minőség nemzetközi versenyképességet befolyásoló voltára. A Tanács ***üdvözli az állategészségügy és az élelmiszerbiztonság területén 2006. évben megvalósított hathatós kormányzati intézkedéseket.***
11. Az Agrárgazdasági Tanács megítélése szerint társadalmi érdek a magyar fogyasztók folyamatos tájékoztatása az agrárgazdaság sokszínű szerepéről, az állampolgárok egészségét, életminőségét, életszínvonalát érintő valós hatásairól. A kommunikáció eszköztárával a társadalom számára megismerhetővé kell tenni az orvostudomány, a táplálkozástudomány és az agrártudomány legújabb kutatási eredményeit, amelyek az egészséges élelmiszerfogyasztást alapvetően befolyásolják. A kollektív marketing alkalmazásával, offenzív piacpolitikával ***erősíteni kell a magyar társadalomban a törekvést a hazai előállítású élelmiszerek fogyasztására.***

Budapest, 2007. szeptember 12.

Dr. Horn Péter

akadémikus
az Agrárgazdasági Tanács elnöke